ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 276
25 апр. 1979 г.
... истории ... ССР гор. Фрунзе

~~1012~~

Фольклорные материалы („Манас") собранные в Алайском р-не Кир. ССР и Джерге-Тальском р-не Тадж. ССР в 1959 г.

ПАПКА
ДЛЯ
БУМАГ

1979 год

Инв. 276.

„Манас" Алай р-ну,

Жерге-Тал [illegible]

жазылган. 1 общ. тетрадь.

1980 ж. [signature]

Инв. N 4012.

Инв. N 276
35 стр. 1942 г.
СССР

Госуд. Саратовская
тетрадная ф-ка
Артикул 638
Цена 4 руб.
96 листов
ГОСТ—6302—52

Институт языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 4012
3/VIII-59 г.
Кирг. ФАН СССР гор. Фрунзе

[illegible] литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 276
35 стр. 1979 г.
[illegible] ССР гор. Фрунзе

Фольклорные материалы („Манас"), собранные в Алайском р-не Кирг. ССР и Джерге-Тальском р-не Тадж. ССР в 1959 г. Мамыровым Мундуком.

Котомбердиев Сарынжы

Издодуку Алайгайтыу Уч-Тобо селосу Андрей атындагы колхоздо Ак-Тёбё Кашкатагы азыркы совхозунда 4 бөлүм-дө турат.

Отуз уулунун Калдай уруусунан. 1901-жылы Жыргал бурт кыштагында туулган. Атасы өтө жакшы адам болуп, жашаган жери тоолуу, тапанта малы барларга бай келгендиктен мергенчилик менен турмуш өткөргөн. Чоң атасы темир уста, зергер болгон. Мылтыктын жылчыгын жасоо да колунан келген. (Кудаяр хандын устасы)

Жаш кезинде ата кесибин кубалап мергенчилик кылат. Советтик жылдарда колхозчу болуп, [зачеркнуто]. Он беш жылдан ашуун убакыт малчы болуп иштеген.

Жамандыгы кылып, [зачеркнуто] ыр [зачеркнуто] чыгарууга жашынан киришкен. Сарынжы өзүнүн чыгармачылыгын анын турмушу бар ошого жакшы билет. Айтышын угдаган дагы да болот.

Котомбердиевдин билген ырлары.

2 Кыз менен жигиттин айтышкан ыры.

— Лаадан кыздар дегенде Лаадан кыздар,
Түзү камчы ободу згодон кыздар
Түзү башыңды менге бир жетелеткин
Колумдагы ай сарым учуп кеткен
Кош апамдан менге бир болбодум

— Кара тоонун боорунда чиеси[2] бар
Катар катар талдардын түбүндө бар

Чие — мөмө — алча

Кош анар деп котбойсуу ончон житит
Кош анарга мал берчи ижеп бар
— Элим кочуп баратан эл казакка
Кош анарны мени бер тон азыкка
— Арка деп турчуде бору бармя
бору калын кутулар тээн барбы
Кош анар деп котбойсуу ончон житито
Кош анарда алтаудан кору барбы
— Арка деп турчуде атың турган
Ак боз атка юрочкан байын турган
Сен дей сендей кыйларын ноп каргымун
Кош анарын кон ~~...~~ нури итап сайтка турган
— Асмандан атлан чан боору кара
Атын алса очиашуп боору кара
Кош анар деп котмой суу ончон житит
Кош анар мени бир кой со башан тауга
— Асмандага атланчан ансар бекен
Атын алса балаат мал мар бекен
Кош анарга жарылган бан бар бекен
Кош анарны ичинде тап бар бекен
— Жылаунгатлак тынлау бау тоодой бусаз
Мендей пардан сага атылса отбой бусаз
Бирин жи малыдзы мага бусаз
Керчиузи атлауа комдой бусаз
— Ойлоу атлак тынлау бау тыз болбусаз
Мендей нардан сага атса от болбус
Бирин жила малымды сага бер сен
Кергимди комдорго сен болбон бусаз
— Колдон ордон учадан башын кытын
Суудан калган тарихтан башын итин
Мага берер атаудан бир малы жок
Анан келгип элиудин итин жатын
— Колдон ордон учадан кашын котын
Суудан калган тарихтан башын итин
Сагам берер атамдан бир мала жок
Ансам алын келсин элимди итин жатын
Сага ончотон шалаш каз итин теди
Ит эрин эл алмайды элим сени

Жигиттиң ырызы

Ӓрыг илдыг агады Наштай бизи,
Суу кургуза итыг калгай маштай бизи
Озум тамам бир бого тарым маңчин
Билинмайди Сер ачыг аштай бизи
Кызым кӧрдиги кӱзӱзин кардан кордым,
Ол бешимде камзагы эмдан ордым
Биздиң эдим кыздары Сиер ленги
Бузамызын кызларла ырга эдим кордым
Ана казда кадыча ардын сары кӧз, кӧп кӧмдиң карт
Андан болсо кузгезе кызды баары
Кызга берген тимимиди ~~кайран~~ тени мала
Барбар иддай бар кыдай недни пазды
Ак буудайдың орбозы тели казды
Пайдал тек кызларга бадалган дер
Бал ыргында иш узун ыла маздим
Ат алманда бир тиндиз базалдайда
Кыздын кӧтиңи сары атан чазалдатын
Кичиңимде ыраалан адалтым бар
Кыз кӧйнуна тайылаан мазалбайды
Айт алы маним ат маним над биниң
Неж кор болгузу дизынада эпби куреңе
Кашы кӧз чибиктер бала эжим эиң
Кан алдына отуру мени дезиң
Ата алта олуузум ада болду
Жанчы алтан кырызым зада болду
Кел оксобус айтален бирдин бизи
Сабагтан ачылган чилдый бизи
Малгыз алтан олоузуң тарашпада
Сыңар бакан тиреген уйдай бизи

К. — Кайдай кайдай сӱйлейдиң кан болтыдаай
Арак минен бӧтӧ мас болтыдаай
Кежиртегиң керишче сан болтыдаай
Кызыл оңчоңу чоорго кан болтыдаай

Ж. — Кайдай кайдай сӱйлейсиң кабаатыдай
Ноган кебиң деймейдай табылкадай
Эки эмчиң баладта сабаасындай

К — Кӧп дуулап деемде кӧп арлан

38

Кол оролгы учуна түрдум тарых
Кандай болзон узнугу шакыл сарых
Ж — Кол оролгы бешинде кол оролгы
Кол оролгы учуна түрдум будак
Кайдай болзон коголдың тилиң чурак
Эзеним менин минген ала шадыр
Ак калпагы башты жарашадыр
Өлбөй калган бу башым кайдан бултаз
Бир башымда алтын кыз тала шадыр
Эзедим менин минген сулуу кулан
Көзү агару тыным кокоидым бурчакыл
Жанынан кийген таанолмой сурт жолышок
Жамай козда таанолмой Элчечинин
Эзеним менин минчели ала кулан
Жол согоду ындардын тамагынан
Сууга очкогон табактаг чулжул чатты
Бу таштаң кындардын тамагынан
Кара шоонун боорудан көч келеди
Кара жорго сынгудын бош келеди
Карындаштан айрылган айай эжен
Кара мөлтүлдөн жаш келеди
Эки шоонун боорудан көч келеди
Эки жорго сынгудын бош келеди
Эжемнен айрылган айамай жен
Эки көзден мөлтүлдөн жаш келеди
Карынчачтын канаты кайнуратта
Шум деп бүрогүм зарыкуратда
К — Ойлоп айтасы ойгуну суу
Кол жанындагы жатадыц котугуруг
Кайгыш болсоц кокоуз богущатен
Камей сыз камнызда катинатыі
— Ж. Ойлоп айтамыз ойц эмсенни
Кол жанбаштан жайтамаң коргу элескү
Коғу деп сен мени чеп кесимин
Анча мага кырасуу оноонумды
Кара шоочи боюнда кычда кошкон
Кайдап кайын шылыраң сирдан бош
Сырзан бото енырадым мен бурабын
Бир акча бол кутсаң мен жатбатын

Кӧгӱ [illegible] келген Кӧп [illegible]
Ак Эркем [illegible] [illegible] [illegible]
Кӧгӱ [illegible] кӧшида Кӧп [illegible]
Кӧбӱ мамга бербегин [illegible] [illegible]
Сары матап [illegible] Сары матап
Сары [illegible] ат [illegible] [illegible]
Эр [illegible] алгаан [illegible] бол
[illegible] [illegible] [illegible] Карамайда
Эр [illegible] алгаан [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Жонаар бар [illegible] [illegible] [illegible]
Сени [illegible] Кырала [illegible] бар
[illegible] [illegible] Кӱзени [illegible] бар
[illegible] [illegible] [illegible] бз бисеку
[illegible] [illegible] саз бисеку
[illegible] [illegible] кӱз бисеку
Мен ногаргон келемни [illegible]
Менсин атыни сураса [illegible] Кӧрӧп
[illegible] [illegible] [illegible] ден кӧп [illegible]
[illegible] [illegible] ден Кӧп [illegible]
Мен [illegible] келемни [illegible]
Анын [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ачин [illegible] бол кӧй бер
Мен навистте бол бала не билемни
Мен [illegible] келемни [illegible] [illegible]
Анын [illegible] [illegible] [illegible]
Чечегим [illegible] Кайга [illegible]
Жайда бирини Кӱндар [illegible]
Кӱндар Сага [illegible] Кӧӧ [illegible] [illegible] атын,
Элиз Кырдын [illegible] [illegible]
Тулку [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Кӱздин Кӧтӱна Кирип барсак
Кайта арнаан бир салап, кӧп [illegible]
Жаман кӱздин Кӧтӱна Кирип барсаң
[illegible] чагап Саксатты [illegible]
Мен ногортон келемни гузра [illegible]
Эс гуйзум саласталты [illegible]
Мен ногуртон келемни [illegible] менин
40 Эзи гуйзум саласталты [illegible] [illegible]

Мен жоготкон келгеним билбисиң,
Ичтим арка суласа илебисиң
Ак чокдорум кирдесе жугабисиң
Эрлеги айтыма минебисиң
Тай коюнума талаша кирбисиң
Сен жоготкон келгениң кудабисиң
Атың арка суласа буудай илсин
Ак чокдоруң кирдесе жашагар тердуусун
Эрлеги атыңа шайтан минсин
Тар коюнуң талаша жалан кирсин

Алмамбеттин Манаска келиши //
Манастын кокчонун калкасын түшкөнү

Алмамбет кокчого келип бирге жашап туруп калган. Ар түрдөн жалко кууп кокчонун жалкысын кайдашкан. Кокчонун ар бир жигиттеринен жакшы болуп турган эл кокчонун сүйгөн жигити эле жана таң айтылгыс дос болгон. Алмамбет бу калбай. Ал Кошурбай, Коштомаш жерлерде мини сөзү/бири болушкан. Кошурбай менен бирге айтышуу кыяб адамын, башка айтып мусулман калкына кетип кеткен болушту. Кокчодо турганда аны. Айгыманкулун аны мини жакын деп сөз кылабат. Ага ишенген кокчо калаасы, ачуусу келип турганда Алмамбет кок алам деп кууп сурашты. Анда кокчо кек ала алмас кой ичиндеги кууп бербейм деп сөз кайтарат. Койбойсуңдар деп ичиндеги келген бокор инелерди деп айтылат. Сага казанга калып басышкан собору аттыгурсаң да бокор ит алмам деп ыргалуу Алмамбет ... Манаска

Манастын коодон толтогу.

кетебиз деп ойлошот. 7. Кѳкчѳ Алмамбетти кабыл алып
жибербей болот. Алмамбет күн тайлап адам тутат.
Манас Алмамбеттин качканын билип, кырк чоросун жиберип

Баатыр Манас падыша төрөм,
Аш симирип бир болду төрөм
Ыр симирип дин толду төрөм
Кайкка санап ичилген
Кайткан ашыгы кубалып төрөм
Кайткан ѳлүмү табалып төрөм
Сасык аткан күн челек төрөм
Кѳкчѳ Канга баралы төрөм
Кѳк алалуу кой жаюу төрөм
Колдогу сурун алалы төрөм
Суранып берсе кѳк ала төрөм
Асылман суусун алалы төрөм
Андай бирсе күн болот чорум
Андай болсо жан болот чорум,
Сизар мини болгондо
Ангыйду ашан айтпай турбай
Молдону дарат карытпырбай
Кѳкчѳгѳ лабар жетишбей

Кырк чоро мени Саарлап жолон калап чоорум деп Манас. Кырк чоро мини кайкандап бошу айтпасана. Кѳкчѳгѳ келдон жол шарыла. Эки күнү жол басып Актолоттун тоого келгенде Манас бир жолду он беш күн мурун барат деп, Алмамбет кырк чоро бир жолду он беш күн мурда барат деп калатинат. Сен мени келишиң кѳз кайгыга келишат. Манас ѳзүнчѳ жѳнѳйт. Манас Кан Кулуктун салык он беш күн мурун барды. Карыя Чаңзалып кирге кадап кѳрдү. Кан кылаша аса баялап кѳгѳн, ал олпогу астына салкынты укпай калат. Үч күн уктап пирге кырк чоро жок. Кырк чорого кайсы азабын жолотуп укурган чыгат. Кырк атын уурда алдырып жоо калаш кан. Манас кѳтѳн, ушкашпырсам бакпасаң, ат доо алсам бакпасаң деп капардашат

жиберипт. Манас Кан Кѳкчѳгѳ Алмамбетти
Кѳкчѳ кыз ичинде калды.
Пиянын калатыны. Кулуу.
эгер бирине Алмамбетти
менен кирип Манаска айтат.

галат. Из чалса бир жерди оё ой бас-
кан зор адамдын изи кеткен. Из кууй
биз алыбы билди аман чыап баруса
бир жерде бир тоодай гоу ичишип эки
эненин кармап келгин баратқан болоо
экөө барып сен ким болосуң деп
Манас кызыккурат. Мен кыйбаттардын
кызуу мизири Козурбай менмин деген
Кыйбаттардын кардуу мизиги Козурбай
Ал болсоң сен менин кушумо чорондуу
атыңа уздан алнисың деген

Сенин энигиштин кардоо түпкөнү,
Кооддон башың кескени
Кабыргаңдан кычыратып сындырган
Каныңды коюя жерге төккөнү
Турубай тура сочоогун
Жалпай жабыр таартбалып
Копной корсун коротуп
Табоң бийик кок жоосун
Тонун түктүү жер үрөн
Ачуу келип, кабагынан кар

алаап, муздуу ипан муз тоору, жабагы
жаңуп жакындай жаап үстүнө түш(үп).
Анда Козурбай Манас деп дазкоонду
үнтун эле Семе коюп Жекө элемд
качкан эр эле экенсиң. Эки этегин
киргизип тартып ийсе эки таманы жылтыр-
ылап жашына качат. Манас кошо атын
айдан келип Гороогону түшөт. Козурбай
өз жону менин кетет. ~~[illegible]~~
Манас кочкону жакынсыны түтүгө
бейталат. Эр гезди эгин артып
Каратат. Ушул учурда көкчө көк ала-
сан жанына алып, кой менин Көрөз-
госу мингин турган болот.
Алмамбет Күн жалпай ит. Кос-
го да Алмамбеттин келишин билип
келат. Манас Алмамбет келип
калганын деп кошуп алат

Анда кöкчöнуҥ жолкöзинин бажында
Кöкö кан болгон. Ай Маадай Келсе бойы
алтырда мингени тохмогу качпо алам,
Кочу келсе кочпо салам Гулгуз келсе
Гуйка салам. Аттан тӱжӱрип
Таблап алам. Андан кайн табар-
лаб кетте бер тарон деп.
Кöкчö тужчаныж элонто кеттонде
Алтындан кылган добулбасты бир
Кагам, бир каккан ӱч чабат. Оботто-
дагы жылкылар тогулат. Анда кодор-
куй антоду, теплечо Маадайдын кару
Тöкö кайга калып барган. бир кижи
килитайт деп кабар салат.

Озӱй кӧрсоҥ бир тогус,
Атын кӧрсоҥ бир тогус
Бӱӱ тургаи неме эмес
Отуз кобӧзи кожузы
8 Ибӧ тургаи неме эмес
Башында казандый кара бӧрӱк бар
Калыны кандай кылам дее эки
бар. деп. Анда Кöкö кан Маадай

деген кижи болбот. Мен Эштамдын бойы Калады
силер эмо алтын антын Бастап, Чиге кир-
гизим, мен эмо Кöк сары атыны
полмайда кусон кармаинла. Кöзи
мини карыгашн кабе салгала
бу шатпаинтар ким деп сурап
Тöкö каннын деииле. Маашинго
бир кöрмöн жан бурнеки деп ототкыла
дадр. Анан мени ототпула
Мен турум эмейин деит. бардын
элоти кайндан болот
Кодур ат алат. Маадай чого кургил-
де калаз, казы карыгана ~~кат~~ алдына
косил. Маадай шатскан ким деп
сурагт.
Тöкö кан деп кöдö бурет
айгонду у сураиат. Кылкычалдар ототот.

Кобой калып Манас менен кармаш-
кан Манасты алкымдан алып
баса калууга ынтылат. Анда
Манас ~~колдон~~ алып кылыч
кудуретин [illegible] кармап көрөт. Жоро
Манас Көкчөнүн жакасын тытып
жыгышат. Көкчө астынан кууп келип
Манас менен атышат. Манасты
жарадар кылат. Көкчө жакасынан
атып ал мени кайткан. Жарадар
Манас дартына чыдап, аял Каныкей
сактап калат. Манас менен
Көкчөнүн эмнеси бар туугандыгы
болушкан.

Чубактын Конурбайга кат жазып
Манаска кол салдырганы

Чубак менен Алманбет сөз
талашып салгындан кийин.
Манас аттанганда Алманбет-
ке сөз тийбесин, Чубакты
бул дүрөсү менен бир салат.
Анда кайгыга болушкан менен
бир чабан деп Чубак ичинде кала
болот. Ичинде көп максаттарда
сактап калат. Манас Кыргыз-
га ~~[illegible]~~. ~~[illegible]~~ эртеңдеги бири
ги учуп да тартатын [illegible]
Анысынан кат жазып бар кайра
жайнатып алатын [illegible]
Чубак өз алдынча Алманбеттин
[illegible] кетип калат да
Конурбайга Манас ойлогон
[illegible] көрүп, [illegible]
тартатын, мен өз элиме кетип
Манас өз тынчтыгын жана
бар [illegible] сала
чыгып жатат. Калың [illegible]

Манасты аласың деп Кан жалат.
Кан барары менен Коңурбай кошун
жыйнап жанады. Коңурбайдын келгени
Каныкей Керейчетинде билип, Ак
куланы түтүп келип суутуп, тоо
тарагайды дагдалап алдын ала кам
көрүп асырган.
Ошол учурда чубак болгон иштин
айтасына айтып барат. "Бул сөздү
тарабайт балам деп Акбалта.
Манас менен тагы кезекте бир
түрдү айтам десең бир десең, эдал
жесең бир десең саамал тартканы
болбойт." деп айт берген кулун келбейт.
Коңурбай Манаска каршы келип
калат. Келгенин көрүп Манас
Ак кула атым, кырк чорам жанымда
жок убакта туулганда Каныкей
Ак куланы, тоо тарагайды алып келип
калат. Каныкейдин уга чейин Салтанда
калган таштап коет. Себеби Манас
Каз Сайкалга каршы аттанууга тогоо
китүүчү (чечтен) зоот кийбелик эрге
Каныкейдин айтасы Сайкалга барганда
барсаң жеңилесиң деп берген коёт. Ошол
үчүн Салтанда калтырып, иңирүнүгө ун
казга лахминабга оон келбейт.
Мына уйундан баштан Манас Кан-
кейге куш убак болуп, мындан ары сага
жүз чүйрөм деп айт берип, кайраганам
ак кармай, анга айтпадай. Тарадыңы
жаңгыз көйтөгөн деп Кара бедөөнү
менен кошо тогоо кирди. Айчача Ак
чоро аттагын таман ~~Манас~~ менен Манас
деп Урааи чаап сүзүнө кирет. Бир жа-
гынан чубак келип сүзүнө.
Коңурбайдын кошун кырат. Алгандан
зорго жонот, Кошумчан Коңурбай
калган кутулат.

Саринни эпосун мындай башка „Кокотойдун ашы" эпизодун да кара сөз менен айткан.

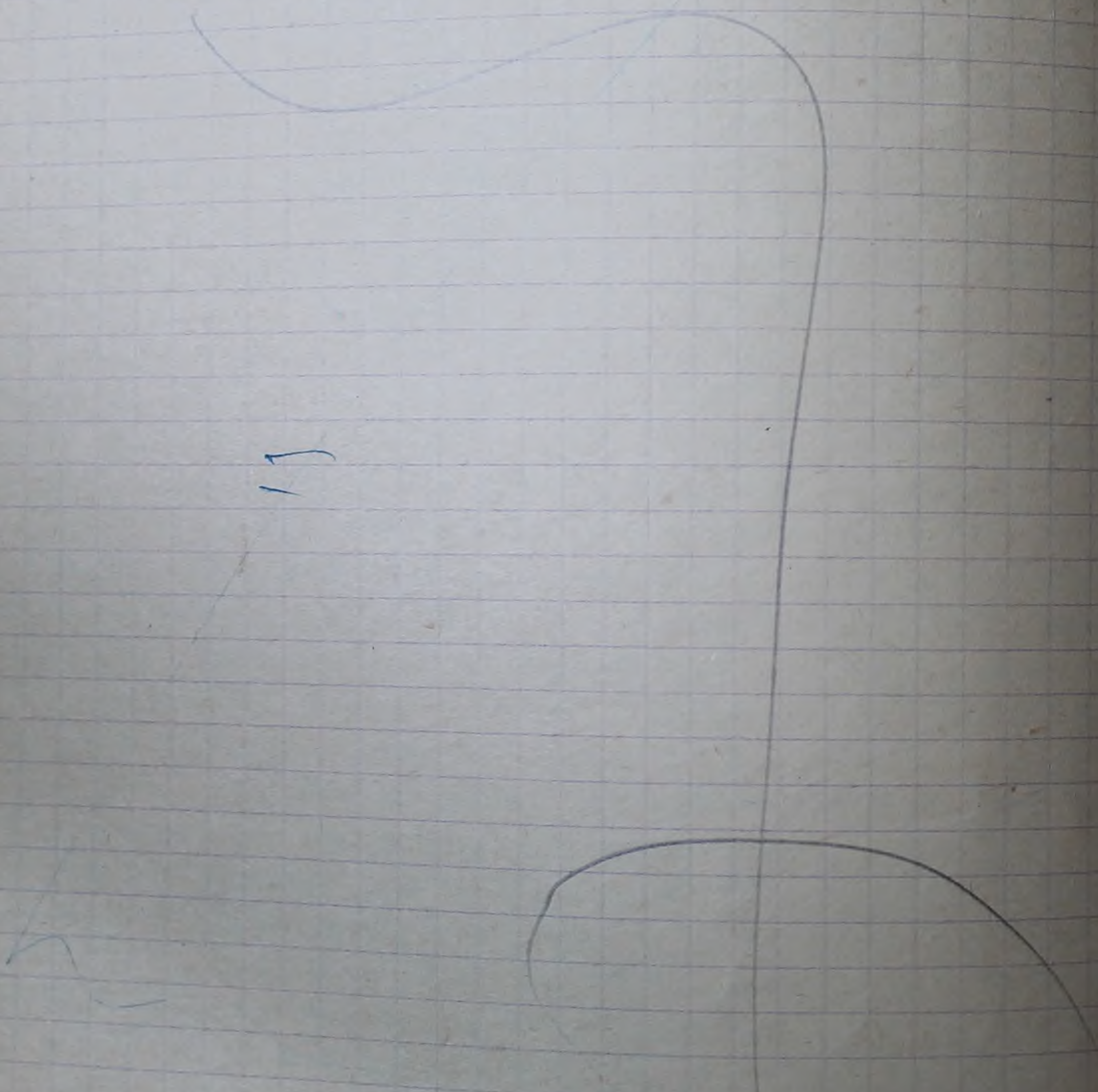

чи
Жерге-Тал районундагы мурунку Куйбышев колхозу азыркы колхозу (Сайран-тамакы, Ак-мойнок-Кыргызга) кыштаганда туулуучу Иса уулу Нурудиндин бургулгай жайлоосунда „Манастын бейити" деген мурда конушунда бергени билдирүүсү:

Манастын бейити бир дөңсөө жерде. Анга шамал кардын учурун токтотот. Кардын бийиктиги дубалдан бийик болот. Сары айтамда (арпа өзүнүн, буз сары ала болгондо) жайлоо ачылса бейиттин үстүндөгү кар эрийт.

Бейиттин узундугу тогуз кадам. ~~узундугу~~ туурасы үч, үч жарым кадам.

га такыл. Бейиттин кыдырата таш тизген. Жердин кыртышын казгандыгын кайра жаткандагы таш тилинер билинбей болуп калган. Анын башындагы таш даанараак көрүнөт.

Жазуу бар" аталган арык таш Манастын бейитинен 2-3 км ~~жакын~~ бир кардан ары. Анда китептеги, мыктык сыяган мергендин, шамдын сөлөкөтү түшүрүлгөн. Эч кандай жазуу жок. Менин Манастын бейити жөнүндөгү билгеним мына ушул.

Ак Майпоктун 77 жаштагы карыя Нурудиндин айтуусу.

Жерге Талдын Кашка. Терек Каштагы Адамов Кыйнында турган уулар. Кешизинен – Тейиттер. Бай тобу, Сары тобу, Кол тобу, Сугур тобу бири бирин. Мындан башка бутакында Чоң Кудус ~~[illegible]~~, балык урууларда бар. Баары Тейит аталашат.

Элдин турмушу кадимде малчылык болгон. Күчү жетишкендери дыйканчылык иштерин да жүргүзө коюшчу. Андан башка жактан сатып келишчү. Айдары ошол дайрадо, мал саап сүтүн жуушу иштоочу. Кийген кийимдери Памирликтердей кызыл түстөгү кездеме-лерден болчу. Эгер кызыл түстөгү кездеме табылбаса боз, ак түстөгү боздорду кызыл рангга боюп кийүүчү. Азыр дале ошондой кызыл түстөгү кездемеден кийет. Келиндер далына ак жоолук салынат, кыздары кызыл.

Курбан уулу Гул аттуу адам-дын берген кабары боюнча Жерге Талдын ичинде ак Каштагы Канчак уруу жашашат. Ак Мойнок (Сатрондо) кыштагын-да да Акташтагы Кынчак. Годой кыш-тагында кесек. Кесектер Кызыл, Жар-мазар, Бутов кол, Тайда Кол кыштак-тарында турушат. Коксунзи Чигош-тарарындагы Мазар шаар, Кашка терек, Көл теректерде да кесектер жашашкан.

Акштагы кынчактын башкы тобу бай (Кушбай), бий (Рахимбай), Сары ала (Сайтжан бай), башка тобу-нан тобу аталат. Нан – Мазар, доо Тере маанисинде.

Ак мекинде Ньыма кобы (Кулаго бап)
кыйкыйка кобы (Мойо иса), оозы
боруный.
Кызыл ак кесен уурдна курт.

„Олоң" формазындагы бир кара теңиндер.
Јердө да айтылат. Ак кончугин убакта
кызды куйбоо берип, ичке байлагандан
кийин олоң айтылат, айан кыз јигити
ул) коштугга јакшы јургузулет. Кезик
бажыру ~~кыз~~ кыздар кожоногдо. Өтүрүн
јиланйтер кожогонду сарынында
тургун ордалгу. Јиланйтер [illegible]
таралка боштуре, бири куйбоң мактап
выражатан) бири кызды мактап ордоогу. [illegible]
ордон тайыш кожогоно ботореске ортонда
јаргап.
Куйоо тарапкада јигити:
Арка деген јеринде кийик јатар,
~~[illegible]~~ коязи боорунга јиылыш јатар,
Сендий сендий кыздарды көп көргөнди,
Куйоону койнуга сайып јатар.
Кыз тарапкада јигити:
Арка деги јеринде айтып јурген
Ак боз айкка куйпукан байып јурген
Сендий сендий јигитти көп көргөнди
Ак калпагын айрегна сайып јурген.

Јайдурма чыккан кыз кааланбада
јиниң кооңун сорулкан кыздар озбе
кыздар кыздар келеди кийин мада
кыз сокуурдан чыгадар кастарлада
ол да алдын тоолайынытадан бири
солмундаган кыздардан бузорбада
Ачынында от кулбы очуно турун
Бу дүйнөдө бар белем боору бүтүн
Бу дүйнөдө бар болсо боору бүтүн
казан карай чыгдын отун

мылтыкчарга (Сабпарга)
Мергенчиликке, байланыштуу
материалдар.

Куш кушти кармаган адамдарды Сазпар дешчет. Кушту таптаны (утротун) деп атап, аны мылтыкчы адам атташат. Кушту [illegible], мыйнты укту (жалалок) мене кармашат. 10-14-кун ичиде кармап туркушат. Эки неге [illegible] [illegible] олан. Бул кушту адамга тайнадаштан[illegible]. Кушка тем берууну кош берейиз деп, чиныга туурап, суга [illegible] берчешет. Кушту [illegible] эки айга созулат. Туурды [illegible] тала тилдерден таалашат. [illegible] тасалганын кунде, тилдерден тасалганын туур айташат. Кушту [illegible] "бид" "бид" "бид". Итпеги, [illegible] бадро (тагалангма оч шоо каршка, [illegible] итпекиди) куштарды [illegible] "[illegible]" "[illegible]" удашат. "Тобото-тало-го тле."

Мерген киши атканда башка кишиге эт беринде шиталга дешет.

Алыныдын[1] аржоза буудай гал,
Сибди бизге тарапка кудай тала
Мал быйга салаалган [illegible]
Базар [illegible] базарнуз абаз болсун
Анта сайтан [illegible] накат болсун
Эатым мени [illegible] аламадыр
Не калбаган башыма [illegible]
Оспогазун кайзары кайдан оту
Бар башында эти киз [illegible]

1) алынудан - тайзан деген маанизе.
2 абаз - шаар

«Өлзуй»
Кижиңки меңгилде Моңдогар
кыз кижиниң эрлерниң бут Ойдуң ойнаар
ачкан оглу зогуна шаарының бурар-
баңы дээн тоо салган. Барган
салгын азыраан аттаныг келбээн
Азар дүрзүн калгын баралбаан.
Курбан Узуу Тул 75 часта
арабыга моңдогузу бар. Моңдогузу
кижи балада ойнаткан. Нечтан
кижиге уюу сумаан.
Нерчи тал кижи тагында К. Маркс
коллективида чаңалаг.

~~[illegible]~~) Өлзуй кыз бергиндеги [ниже кашылгандан кижини] тойдо айтылар. Кыз[illegible] кудаго ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ кол эрдени алдын тургузулгу ~~[illegible]~~ Ойдуң туру. Каан бичии кыз, кыздар меңи бирге Кошту) ойнаар, ~~[illegible]~~ Чоң кызны [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] кызы [illegible] [illegible]-пин турганда кижилиг эр азыма бир [illegible] болур ойнаар ай [illegible]-лаг. [Кыздың кижи чачы орун чаткан боор.]

Өлзуй сары дээнде олзуй сара,
олзуй айтып кыздар кыздың [illegible] [1)]
олзуй айтып кижиге кызыны [illegible]
Коргунундан [illegible] бадан лары [2)]
Эжиз ат[illegible] сен кара мен Каргызы
Эркин чачың сен тара мен ортуз
Караб [illegible] сен кара мен караныз
Карат чачың сен тара мен ортуз
Авыр[illegible] тал алгыч келген [illegible]
Сен каран тур [illegible] мен [illegible]
Кугам [illegible] деңиз [illegible] бай кара
жар) кубаланыз ойнаар дебалдарга
кызы келгин [illegible] [illegible] тувар айга
тувар айга кижиге бизди [illegible] [illegible]
бизда кижи калабыз [illegible] ырга

Кыздар кижиге неарыга кыздар тарзы, [illegible] ургуны [illegible].

16

2) базанлары – бутпаан бооп

Мин могартон килимен Эминемин 1)
Атым арык, камзым жок тиминемин,
Мин тадартон килимин дзулап дзулап
Бӧӧ карнынга конго алып кӧйн улап
Дайым минин минчеминим суга кунан,
Кӧбу ачыптым кочандым бурчагындан
Ӧз кутчагым ӧзым пав Эмеети
Сен куткузип барасаң бир магынан
Дайым минин минтиним узун тирри
Угурга чыгып барамын ӧзым мерген
Мындай шурчи бынарычи бытчул атхан
Мындай кижини бинарын малгаз натхан
Кой арыктан абтаган койдун ибы,
Кой арамол салынган байдан кабы
Кой арамып учуга кутчум тарык
Кайлап байдын кынзасаң ӧзун сарык
Кызал кыргын дегидзе кабын кырчан,
Кызан тырып сунуган тимиш кузуни,
Кундуз кирчин кобинче тунда кирбей
Снимаматны кобсуд нурктун бурчун
Асни шатрак дегидзе асте каатрак
Тонсум салбай тарру айына мушсаң пабрак
Эр пистимын алгаан такша болсо
Тар чабынтап буралп атым бағлар
Кой ичинде гаттапып сыомуж турат,
Орекчунун колунеда боолуш турат
Малан быдын коннуга кичип барсаң
Эже бароа нерпаи дап доорук турат, 2)
Арка деин нурунде ле кумлаган,
Макчин атырунун тагсин кинепоштеон 3)
Макчин кыдын коннуда кирип барсаң
Шавин созун бар айтып, бир кушлаган 4)
Жаман кыдын коннуга кирип барсаң
Жалке чогын ексейтун, бир мушпаган.

Оңрзун бойтоонунда маңыча ай тоолдап, бара
баруда айтыйн даруцанда айлан ган куурп саура
болгон.

34

1) Эминемин — эзунамаан маашынга.
2) доорук турат — шаш турат "
3) анлаштылган — айтыйн ганынга кийштиниң узлаган.
4) кушлаган — маинтырган маашынга.

Сен да саргаң кыз бала, мен да саргаң[2])
Эки саргаң баргыйын Мени баргак
Мени жолу жадымда кыз дейди
Кыз эмеси жигитке дары дейди

Сайтибалдиев Искандер 1921-жылы жагылган сабак, Сарпой кыштагында туу. Орто билимдүү - мугалим. Кедей кембагалдын үй-бүлөсүндө туулган. Ичкиликтердин Чандырша уруусунан.

Каратегиндиктердин кадимден ойноочу оюндары.

Шам жат деген оюн мына мындай ойнолот. Бул оюн эркек балдар, жаштар ойнолот. Жаштар эки тарапка бөлүнүп, бир тарабы аркалашып отурушат. Экинчи тарабы кол менен шапалактап чабышат. Ошол учурда аркалашып отургандар сайтыктап болуп, чабышкандардын торулап барып тебүү керек. Эгер тебилген адамда чаап жаткандар бутунан кармап калса сайтрап туруп, сабашат. Тептирбей койсо ал тарап отуруп беришет турган. Ошол оюн тим улана берчү...

2) Саргаң - кыз менен жигиттин кайрымдуу курду оюндагы ойлонгон маанисинде

8/VII 59 г.

Сомат ыргуздың ырлар.

Аттым пири бабахан,
Алмаштын [illegible] баратқан
Кужтун пири Сулайман
Тайлантын салып баратқан.
Жалын кужтун барнеа
Индистан отун баратқан
Индистанды бар қоцун
Маарвертен[2] таратқан
Олу суcун алатқан
Копсой деген содагр
Содагердин малыны
Абдулла хан талатқан.
Аттын эр аты бабеа
Аттынын алын отко сал
Досун тилегин бербен
Озында жери мал бутты.
Олбогон эри мал бутты
Мал бутқуза де кейит
Эшиктеги доо кейит
Аргымак аты адак дэп
Адашка таштан атбаудар
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Тувға жаба туллардын
Қаналын қанжып шумкардын
Олдолбуздон[2] кон чаеа
Тулпардын чон жабылат
Олдолбуздон кон учса
Шумкардын чери жабылат.
Ат... артын чол бабеа
Ат... айдар жиит ...
Нэнеха садаан ат чанеа
Аргымак жиит кез ...

Маарвертен - монко[illegible] ту ...
олдолбуздын [illegible]

Тоос деген жаңдарды
тоңгундаа аға бар
Кайгалак деген жаңдардоҥ
итамагында аға бар
Тонтоп урча төн дуча
Тоҥ ойноймы үл бага

Мерген олгондо айтылыган бур.

Кыраан адис мергеним
кырдан тӧже тергеним
жаныы адис мергеним
Жар тӧжесин тергеним
Олдоай адис мергеним
Ой тескейин тергеним
Сайнылы тешпей саба зоо
кайда барай мергеним
Бис сууда тайн бис тааы
Кийнаабысың мергеним
Үч кайда тайбай үч тӧже
Кийнаабысың мергеним
Кой сууда тайлат кой тоже
Кийнаабысың мергеним
Бүйгалаган тӱедий
Кайтынайбысың мергеним
Адисим дуга тоноорда
журтула дей пунушунган
Эчегин кайра шуткунган
Сумбоң бир кадыл тайгыны
Ой тайгысан ок айты
Утролдуң малтан сагылды
Үй корулбос тумандан
Улар айткан адисим
Кой корунбос тумандан
Кӧӧн айткан адисим
37 Мал корунбос тумандан
Малборе айткан адисим
Какма кайма теңерден
Кабылап айткан адисим

Ак ичиги тöштöдö
Ак јоого карап кыштады
Кöк ичиги тöштöдö
Кöк јоого карап кыштады
Ак койдыҥ тӱгӱ кереметир 1)
Ак чыныга карапты
Ак чыныга келбесе
Биз аркадан бармактыр
Кöк койдыҥ тӱгӱ кереметир
Кöк чыныга карапты
Кöк чыныга келбесе
Биз аркадан бармактыр
Аттыҥ ойны ӱйдöн чыкканда
Аттыҥ бир кала[2] бар беди
Атка бир саат јок беди
Кӱймениҥ ӱйдöн чыкканда
Кӱндӱҥ бир кала бар беди
Кӱнгö бир саат јок беди
Ак тийги тоолар кӧп кабайт
Аргымак калда кем чабайт
Аргымак калса чабылар
Адысым кайдан табылар
Кӧк тийги тоолар кӧп кабайт
Кӱлӱгӱ калда кем чабайт.
Кӱлӱгӱ калса чабылар
Адысым кайдан табылар
Сенден бир калган јалгабым
Ноютурма бене кирчи јок
Јашбынга гадиги сӱйгöн јок
Сенден бир калган јалгызыҥ
Он беш бир јашка кирчи јок
Оногö гадиги сӱйгöн јок.
~~[illegible]~~
Кӱтӱрген эмиҥ кабаган
Кӱштанда кемди чабаган.

Пайызыла Тоіҥу кызы 1909. јылы 13хчи кару- гаганда арго јаҥкайдаҥ ӱйбӱлезинде тӱлеген. Öз сабаҥсыз. Бочтой уруузынаҥ. Öз јалаҥыс- таҥытуп ыр чыгара кайт.

„Манас" эпосунда уйкаштыруучу кайра сөз, кур Турк-
до да бир аз айтат. Эпичи жана Университ-
тан ичинги адамдар да толкуп, айрым
ырчылардан жазып кеткен.

Өлөңдөр

Айтым минин миничими тору атыны
Торгой кирея талпынат жүрүмталым
Бурумтайым туурун кайың кагач
Кайдагы байдын көзгөсүң кашың кыйгач
Айтым минин миничим бөз боз болсу
Ишимтерим бият тала көз болсу
Мане тилим мадими барар элем
Бу дүйнөдөн бетармап осор элим
Айтым минин миничим элүү тийри
Үзгө кийим барамын өзүм мерчи
Чийдеги тузуки шыкалоо ыдын кашын кере
Майдагы мерчи болорку булбул айткан
Майдагы мушкул болорбу жалгыз
Айтым минин миничим сууга жаткан
Ибу атымым котондун бурчагындан
Өз күтүүчүм өзүмө поз элеми
Сен күтүүчү барасың бир жалган
Алтын кыздын ичинде атың жакты
Жакшы ойго калынтыр башын какты
Жүрчү жакшы ичиги [illegible] ганы
Алтын кыздын ичинде атың шуру
Шуру ойго кийинтир калет бери
Жүрчү шурин ичиги ашкан бери
Бир бышырдым ашкандан өрлөөгө
Шинин болдум кашыңдан көрүмсүз
Алтын кыздын ичинде атың шар
Албыраган бетиңден кашың шашар
Шамал тамган бетиңден бир отурсаң
Шар суусу ичкенге мообуум калар
Алтын кыздын ичинде атың айткан
Он алтыга келгиче жүрдүм жаркан
Алтын кыздын ичинде атың Тоню

Сырдын ботты серге
та кем бурганы

Төштүг шоодо кемниг болду шоогу
Тогго шоодо деген ийн анта болду
Тогго шанган шокчуу кагла болду
Бойдан байзын женешин бир шимчиген
~~Кыз~~ Кыс шашкан чакыргай бир кемниг
Кемниг кем бурбаган оң эринчек
Кара шоогу ~~…~~ боорундан кай кылды
Кара торгу салгылдан бош кылды
Каргыдаштан агарыгаан шажан эм
Карак көзди маңнаудан шаш кылды.
Кара шоогу боорда кады кылды
Кайда кемниг шаглагы сырдандыг
шинеэр чадыган бал берди мен кудайны
Мен семинг болумдо кан кудайгыз
Ачым келдим кэндерден даваннан
Соор өткүм шырзылда тамандан
Тууш калдым атымдан шамандан
Ачым келди кэндерден шаг ишм
НК карачаган карындан боо шеши

Шынжым айдан саннинги эблекке[1])
Кындан тывак туулгуш шошонда
25 Кылдан таргак тургузуп ары дээш
Ол элдин алдыгаан шары бежен
Шынжым айдан салынгы тэмги[2]) тывага
Шынжам шенгин кемниг шоо тывага

1) Эблекке — шерин аты.
2) тэм- тегиз маанинде

Санат сурмар.

Аштан берен сиздерге
Ядан болгон биздерге
Ырдан берген сиздерге
Ырзамы болгон биздерге
Карымы талаган тарлап чаи
Кашчылардан кору учун
Теги талган кезичи
Кулгуштардан коору учун
Маагынды керечи
Ташпан алтын беречи
Эгимди керечи
Энчи алтын беречи
Айдан армай колбоуар
Угаш деп ушкан колбоуар
Малаш деп малын албауар
Кулдан качкан Коёнгой
Чакан алтын беречи
Кушнан алткан кишичей
Оркин алтын беречи
Шамшададан чанандаш
Малын алтын беречи
Кулуктун ичинде тагы бар
Улуктун тилде шабы бар
Ургамалтын тайты бар
Ак баранын сайы бар
Кичиктин кете баар
Оттышуга алыты кете албагаш
Лидадыны шору бар
Жобого бурча башта албагаш
Кичишуга тоо кете албагы
Дартчи кучибу тата албагы
Контрапунун алфынан
Кармысы дужман ёто албагы
Туруу журген авалагы
Туугандан алас кете албагы
Туганында шамандан
Душманында качпагы
Мондошудуу шамандан

Абыртырыдың ачпаган
Малды кӧрбӧ болбоско
Мӧргӧниң арман калбадар
Ичи ӧткӧн бош болзо
Кербенистиң жок болзо
Мындоның арман калбадар
Чаксыстың чакы болбозо
Чочконың арман калбадар
Коныҥдагы шиңиз албаса
Ененин арман калбадар
Мериң атоо болбосо
Колтыгыҥ арман калбадар
Кыз чапса кийиске —
Полоттыҥ арман калбадар
Эгиз кӧр баш тиш[1]дыт
Ӱлӱнди арман калбадар
Дуулиш салам алтын аша
Келинди салам алтын ашар
Тиеҥ кӧрзӧн кӧрӧгӧзӧн
Моинокчуда жокдара[2]
Мылтыктыҥ суруҥ кӧрбӧзтӧн
Ичиндеги оклары
Байдал ишке сӱ ылгаткан
Корбодогу кӧсмӧры
Кудайым сӱйгӧн пиндеши
Ыкмыйлык болот балдары
Ай жыбы алат ийи кийиштен
Соодагер табат найдала
Алымжа жоно жеҥдирген
Аргымак алат каныҗына
Жалтаайдар бураш мардалга
Акундар орогыт сӧлтки
Ак сакал алат кӧлтки
Кара жугу жалатан
Кам сӱй эмиш найдана
Асман мени ат жирмен
Азан мени итаа жирдет

1) Тиштен — эгиз маашиниңе
2) жогдара — ӱзӱдара

37

Ажурет жатда кул сурот
Озум кенбиот очага
Отналтым ден -ы курот
бизге оршбоч Кибдан тоар
Котнио ток тим курот.
Озум ндии камаго
Ногон берем аммано
Шаардыу болот шарбаты
Макиныныт болот совмети
бурши менен кутодбот
Кудайымдан довлоти
Жалмбы курдгуи ешмати
жаш оигонду зойнаты
оигондор болсун жаннатың 1)
Пайты дарат Жаж болмоо
Пайгамбарам умотту
Балада чанда кой деуст
Жекин Кайгон кобиайти
Уун утлоп кив бермиш
бу дуйнонди урмайты.
Малнан аготсан май курор
Жан, чей урду
Кудайым берчен жр сутор
Магоонун болот нарчаса
Мочиктин болот далчаса 2)
Калемдин болот снеез
Кайнараң иоюнун боорода
Карчнга куш тун увеа
Кайкан малдоз семизбки
Кара кердин чизеы
Ныыдуу чечи адамдын
Тыю болот Мивен
Точну мошты масачан
Кудайымдан кудурети
Урсор кочсоот ай менен
Коибачан шеди беиб мени
Дарыз кетти сайт мени
Ай кегурот пай 3) мени
Ныайбзан кошун кар мени

1) Жаннаты - кебтиӊ ковшынды
2) Далчаса - Кезеуе —"—
3) Пай - Стадааны "—

Куштуг учурар пар[1] биле
Асмандатыр бөз куштуг
Адамдар тудар чел[2] биле
Малдан бээбо кор миси
Төрээн авыс кучтуг
Төрээн байлагт кал миси
Солдагер каттыгтар сөс миси
Сол шииир каттнагт ни миси
Колхозчунун элегги
Малдалай эш чыт миси
Пошто пурорт ат миси
Ирел[3]) пурорт от миси
Аш агалат сот миси

Гаривзат

Аватан салсан алага
Армыгчга ашык бызынын
Крнар Мочон дутар бил
Гаривзаттыгтар болаа
Мавга Маал ачылган
Кызыл чулуз гаривзат
Маргинам сини дартыышты
Машинанын ассеы баламбат
Кызыл тиши Гаривзат
Кураанга чыгги откон
Кыз салдан чинга шончыган
Кыз назым гаривзат
Кызыл айтылыг бирадар
Кызына шаргыл гаривзат
Адырга чытыы отпыпан
Ак тиши улуга тончыбон
Аирл нарын Гаривзат
Ажырыытыг бир адар
Ниини шарым гаривзат
Чыраазы[4]) чижин чыг манат

33

---

1) пар — каналыг маашинаны
2) чел — аннан —"—
3) ирел — поезд —"— чыраазы — чыккен кызынчылыкты тоо чижен

Кел ойноолы калтанай
бисден да калган бир санат
Кайныҥ кызынз кызымыҥ сары
кымчазым эзерис Нарызат
кымчагыҥ саманы кулудум дай
Каблададан шиймен айга оҥушу
Камча бисиҥ найга оҥушу
Кызыр эмди тайга оҥушу
Чиланданаҥ Нарызат
Кызылдыр кийим тиҥ уташтан
Туландынаҥ Нарызат
Кызылдыр кийим чаламалан
Акжри[1]) кийим алаалан
Айылдан чыксаҥ тэнели
Арман мини шинте албай
Зор кулалзи Нарызат
Айылдан чыксаҥ эл кижи
Аа уламагыҥ бумо элчи
Ашнаҥ коныҥ сөз кийим
Курман калган шинте албай
Зор кулалзи Нарызат
Кородон чыксаҥ эл кижи
Кой эмчегиҥ бек ужин
Камыткалым[2]) шинте албай
Мен шуралзи Нарызат.
Сары айланда отурсаҥ
Сынаҥ[3]) болом Нарызат
Аа бипынзе кысысаҥ
Уйаҥ болом Нарызат.
Куш шаала чабдар ат
бис болбобы Нарызат
Жаргенамы ден курдасам
ичимдени кой дайым
кызылбобы Нарызат
Кой бугай кечкиш шуртызыр
жардын ден кайта илибисиҥ
жарзынноен байга бар
жадай шибчен айга бар

1. Ак жри – ошчуни тур зы, камыткалан – бей кабар маашсиле. Сынаҥ – эмин алындагы шоочтарын айт

Мен араз[1] болгоным
Аймак эмеш неге бар
Кашыҥ кашкар камашын
Тишиҥ заргар күмүжи
Кöк кылдыҥ эмеш башында
Уч кылдыҥ эжи ашында
Кöбүмдöн алкап тажында
Кöрбöй бусуҥ карызат
Кöкүрöктö дартымды
болбой бусуҥ карызат
Биддин мааҥа күйгүзи
Элбей бусуҥ карызат
Калашпыр мончок майдаиз
Качан тийеп пайдаиз
Шуру мончок майдаиз
Учундайда тиштеп пайдаиз
Бöй кичиҥ[2] талдыш нöдöзи[3]
Быля кийиҥ алдын шобалаа
Каштарым карат минчу эмес
Кагаздай бийиҥ кергенде
Какшайым бардан кирчу эмес
Суртуп Эрме минчу эмес
Сүзүрдей бöдöҥ кергендо
Сүттемни бардан кирчу эмес
Кашиҥ чызган[4] алмын бой
Бöдöҥ кыйган калмычтай
Кöзүҥ шанган кайордой
Ак чычкыҥ карызат
Күзүҥ быжкан амардай
Бийиҥдан тöлмöр карызат
Кöрнöчöудöн кöӱ зайт
Кöн учайын шоттуҥа ал
Бийиҥздей шораҥ кайдажин
Кзабын шыҥыл мöткуҥа ал
Салабат кöлмö кöнуҥда
Гаинатсиудан мöтшыма

1. араз – Тарыныҥ малаганиде.
2 Кинаҥ нöдöзи – бöдöҥ талдан сöкуздан малашиҥ
3 Гызган – чийген

Тöлесун камым Кöгӱзуа
Азыткан јитсе калдыз
Ненäтинис бир болзо
Тöшинде калган калдыз
Öз камшыныга кайчыҥ бар
Öз кöгӱзуда кайчыҥ бар
Öбöгöниҥ кырдашына
Öзӱдöй Тöлöй кайгачы бар
Байлар багыпт малына
Балдар тантагыт эрӱнә
Мен тайштадым тарызайт
Сизден бозок барчыа
Сен дебеймин сиз дебеймин
Сизбиледи кайдан ведеймин
Аалаандын ӱстӱн кайтадым
Кейин сизден тайназам
Ӱйди севимчи мактадым.
Атыравтыҥ алтлам бер
Аалаандын ӱстӱн чор курун
Кидырым келдим Кайтпаза
Кезим Келдим дуйнöҥ
Кeрчи деди кöй адам
Кудайтындан бей амыр
Бала албадым бир кадам

Саитов Матпай Аяхши Сöбӱнда
Чайынган кыштагында 1926-чылы келбаган
ӱй бöлöзинде туулган. Атазы Караткендеги
чоҥ удуулардын бири Чылдырша удуусынан.
Матпай элдин саланы, кыз кубан ерын кöп
билгей, бул ерлардн öз атаза Саитпен
адам болгон öкшöгöй. Сыгын атаза шаманы
кыгадын тöзöнда кыз кубан ерын кырдооо келип
Азарда кызарын тöзöнда ердай кöгй. Тöлöчыр-
чыкан тоймордо кырдаган ӱчӱн болгон. Олордын
да бар ойы нӱзӱк билгей.

Өлөңдү да кыз тоюнда көп айткан. Кыз тоюнда берчи салам, ушу кезде ырларын ордо каадага айланган. Тойдун шаанин шыктануу болуп көрүнгөн. Ал эми өлөң чеберчиликтүү эдин кесиндарынан ичүүчү болгон.

Атасы Саитта тойдо ырдаган ырчы болуп отурмуштур. Ата салтын кубалап Майтай да ырдап калгандай көрүнөт. Өзүнүн айтуусуна караганда бала кезинде атасынан үйрөнгөн имиштир. Майтай „Ак саткын менен Кулмырза" поэмасын, „Ак сейил", „Ак чолпон", „Чөбүр кыз", „Жетимчил", „Сын кокул", „Ак салма" ж. б. ушу кезде ырларын билет. Булардын көпчүлүгү К.М.У нан келген жазуучулардын мүчөлөрү тарабынан жазылган.

Майтай чала сабат. 1934-жылдан бери колхозчу болуп келе жатат.

Майтай Кочкорда болгон ~~адам~~. Кыркма сакал кара киши. Мурду билбеген калың, үч тогуздай болуп көрүнөт. Өзү ар дайым күлкүнүн сезими шайыр адам.

Каратегин кыргызына тыдыршна, бостон ойдулар кирет.
Тыдырша тубу Кыз Мангыт урусунан Бухарадан келген. Бухарадан Чисарга барып, анан бул жакка келген. Чисарда калгандарды Калдак дишат эмтур. Азыр алар озудорун Карлык ат аштатар. Тыдырша Каратегинге келишкен. Тыдыршадан Молдомирим, андан Тоцмирим; Молдомиримдеи Карвак, Сарак; Казакеден тарагандар Жангаччы, Сарыкман-жайдар; Жайдар Кашайта, Кара сай, Ичак Алма, Мункур, Дамбырчы, Шилбит кыштак жерлерде турушат.

Сарыгы; Кызы карамык

Тоцмиримден таркагандар Тоокмор аталат. Азыр мал суунун ордун отузунда: Сары талаа, Кош жигит, Мец-булак, Шак, Дешнар кыштагында жайланышкан. Тыдыршанын тубу жетит.

Бостон кыштакка Кошулат. Бостон жайындагылар ляхшында Жашыкчы, Жирче талда, Канта булак Майдан журек, Каргон, Тобой, Жк Могол кыштагында жашашат.

Кашка жерде, жаш отрек, Кошой, Очито Кол-булар жаттишат.

Каратегиндеги кыргыздар Кадимден дыйканчылык иши жургузгон, буудай арпа эгишчу. Негизги чарбачылыгы мал болгон. Революцияга чейин эле отурук-ташка башташкан. Жайда Кыргыз уйлунун майлоода жашаса, Кышта кыштакка келип, таш уйго жашашкан. Кыргыздар таштарды Кырбак атаишкан. Тамда жашагандыкта туу урмотуна жыган калтырып. Ниша туюнча аташат.

Отуз ошалы жагында Туйган. Азыркы учурда ушундуктор бар

Эмбежинин мыны да ин алат бурган-
дар болгон. Кӧрӱк аза, чобой, кочкой, Катра
бӧлӧк, Ак Мойнок кыштуларында жаша-
гандар.

Каратежиндиктердиҥ ӧр адамдары малчылык;
дыҥ канчалаҥынаҥ жургузган. Айдары уй жуулдыҥ
мал саанынын ады барган. Кол ӧнӱжӱлӱгӱ
болгончо килем согуп чыгарулу. Килимдер
чавадан кайта килем, ~~Кош жабыктыжык~~ (для подушки)
таш, туурдук бажы, Колунда барлар жасабы.

Каратежиндиктердиҥ кайындар кийте
тигулу. Балыкты, дае ... , Кур ...
дуучуб ... (чибекен, башка, салат) бидешти
оддуу бирлемдарда кештелоочу. Курак курачу.

Тамакшыгарылган ... каттама, чабаты
... теш каанурдан масаланы, Чабаты ...
каттама камырдан тыка жаттын мата
бирыни устуна бири салып быжырылар.
Чабатыны ... ото тыка жаттыҥ
матка кабургак быжырылат. Курутоо
шамага да бар.

Тараа 2 кургушту оду (с.)

–(жиџилчек), тоотмек

Оддо, ылак, курош, паштӧ (ай чадыш) шамнаи,
тагыз тиелмей, дум калтек, буха тартыш,
бел кармаш, маубрэ. тон, чикимик, ойдучу.

Тайыз жедиш бирове таныбы жетеренин
кайтарган. Калбандары тебат. Тогузым жиниш
качты, ... чувалып, тош
кочкан журге жетпиге ... колса, ол тапы-
шы ноги бере турган. Ура алгаса азаки
катра колмак.

Дум калтекте ~~кара~~ ойноочулар эки
болуп, бир адамды матылат. Ага жит-
пиш бир учун кармайт. Бирови кишти
кармап кайтарат. Майкан адамды
колыҥ жаан, айын устуна эки тарал
тоо ... нутызы котолат.

жиџилчек (салжыжек) айтаар ле

Молдурганың дылын аңы алдынга дөнгеп-итпейн. Оон эгуурда Каштардан турган адам бирээн төлээ касса, ол торгантын гаштырган адамга шагын берген. Теве алдаага оон улам берген. Молдургутун ал-дыңын шибээзе шайкан адамда чабу аңга мени чабаш. Ошончуң оон улам бужа шартаң — суйрангилер оон.

Абдылда оглу Пирбий 76 назында. Орто Чем бөлгэде төрүүген. Ындырыша Эгүүсүнаң Азука Лэхшы совхозунун шагын ган кожуун тарыында төрүүн оскен. Өзүм ныргач устаалык кеңи келген адам. Колхоз эгеэлэндэн бэри колхоз-до нырга устаа болгон. Эрге кежиктиг ачыл-дарда, шабан сандалыдарда масаан. Ол нүк-түн алдынга оогонун, ичине мадда бромдар салганат. Колоң ар тураду кеминь

Чиддин устунга коголган чайган удаажыдда бадыра, мадда чабанжыларда васа айлашар. Чиддын бум бромдарын да Пирбий масаан. Каратенгдиктер кержени тещи дешт. Тещениң ийи туру бар: бирээ бай тащ (чоду), бирээ кол тащ — Кадимон керки. Аштама кержиги — кержи дештур.

Кашык, чомуртарды да чабаг.

708 стих. строк.

Ланчхутский филиал УПО
«РИОНИ» ОСГ
АРТ. 3503 ГР Цена 22 коп.
ОСТ—81-53-72